

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΟΙ

I

Τὸ θέμα¹, περὶ τὸ ὁποῖον θὰ ἀσχοληθῶ σήμερον, ἔπρεπε, νομίζω, νὰ ἀπασχολήσῃ περισσότερο τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην ἕπειδὴ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἱστορίαν καὶ τὴν καταγωγὴν ἀξιολόγων πληθυσμῶν τῆς Ἑλλάδος, συζώντων μεθ' ἡμῶν ἀπὸ ἀμνημονευτῶν χρόνων².

Τὸ ὄνομα αὐτῶν *Κουτσόβλαχοι* εἶναι σύμφυρμα ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *Κιοιτσιονκ Βλάχ*³ ἤτοι Μικροὶ Βλάχοι, ὡς ὠνόμαζον αὐτοὺς οἱ Τούρκοι

¹ Ἠναγκασμένος νὰ περιστείλω τὴν ὕλην τῆς μελέτης ταύτης εἰς τὰ ὄρια διαλέξεως, παρέπεμψα εἰς ὑποσημειώσεις καὶ εἰς δύο παραρτήματα ἐν τέλει πολλοὺς συλλογισμούς, οὓς ἕνεκα διεσπάρθη πως τὸ περιεχόμενον, προέκυψαν δ' ἀναγκαίως καὶ τινες παλιλλογίαι. Ὁ ἀναγνώστης παρακαλεῖται νὰ συγχωρήσῃ τοῦτο. Σχολία τινὰ προσετέθησαν κατὰ τὴν τύπωσιν.

² Ἀληθῶς εἰπεῖν οὐδεὶς Ἑλληνὴν ἠσχολήθη εἰδικῶς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἀφ' ὅτου εἶναι ἐλευθέρα ἡ Ἑλλάς. Ἐνῶ μέγα πλῆθος μελετῶν ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Γερμανῶν, Οὐγγρων, Γάλλων, Ἀγγλων, Σέρβων, καὶ μάλιστα Ρουμάνων, πολλοὶ δ' ἀναρμόδιοι καὶ ὄχι ὀλίγοι ὑστερόβουλοι ἀνεμίχθησαν, ἐν Ἑλλάδι οὐδεμία ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἐγένετο περὶ τοῦ οἴκου ἡμῶν αὐτῶν κατὰ τὸ λεγόμενον. Συνήθως οἱ Ἕλληνες ἐκλέγουσι μίαν τῶν ἐκπεφρασμένων γνωμῶν, ἥτις πείθει αὐτούς. Περὶ τοιαύτην ἐκλογὴν ἀσχολούμενος καὶ ἐγώ, ὄχι μόνον δὲν συνεφάνησα πρὸς τινὰ τῶν γνωστῶν θεωριῶν καθ' ὅλην τὴν ἕκτασίν της, ἀλλὰ καὶ ἐθαύμασα, πῶς εἶς τινὰ σημεῖα ἢ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ πίστις ἐδείχθη τόσον ἐπιδεῆς καὶ τόσον ὀλιγαρκῆς, ὥστε τὰ γραφέντα σφαλερὰ πράγματα ἀπέβησαν εἰς βάρος τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Διὰ τοῦτο αἱ εἰς Ἑλλήνας παραπομπαί μου ἀναφέρονται σπανίως εἰς γνώμας ἀποδεκτὰς καθ' ὅλην τὴν ἕκτασίν των. Μόνον ὁ Μιχ. Χρυσόχοος ἐν τῷ βιβλίῳ «Βλάχοι καὶ Κουτσόβλαχοι», 1909 (ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, ἀρ. 58), ἔχει ἰδίαν θεωρίαν συμπίπτουσαν κατὰ τὴν βάσιν πρὸς τὴν ἰδικήν μου, συλληφθεῖσαν δὲ ἐκ γενικῶν γεωγραφικῶν λόγων καὶ ἐκ διαισθήσεως οὕτως εἰπεῖν, ἀλλ' ἄνευ ἱστορικῆς ἀποδείξεως. Τὴν ἀναφέρω διὰ τοῦτο πρῶτην, καίπερ τελευταίως γνωρίσας αὐτήν. Παρομοίως ἐσκέφθη ὁ Ν. Παραηαγί, ὡς βλέπω ἐν ΕΥΛ. ΚΟΥΡΙΑ (μητροπολίτου νῦν Κοριτσῆς), *Νέα Ἀκαδημία Μοσχολόεως* κλπ., ἐναῖς. διατρ. Ἀθῆναι, 1936, σ. 83 ἐξ.

³ Περβλ. ΧΡΥΣΟΧΟΟΝ, ἔ. ἄ. σ. 15, 62.

πρὸς ἀντιδιαστολήν ἀπὸ τῶν κατοίκων τῆς Ρουμανίας ἦτοι τῆς Μεγάλης Βλαχίας, τὴν ὁποίαν περιελάμβανεν ἐπίσης τὸ τουρκικὸν κράτος ἐντὸς τῶν ὁρίων του. Ἄλλ' ἐν τῷ ὀνόματι ὑπάρχει ἡ θεμελιώδης συσχέτισις τῶν πέραν τοῦ Δουνάβεως Ρουμάνων τῆς Μεγαλοβλαχίας πρὸς τοὺς ἰδικούς μας Βλάχους ὡς περὶ λαῶν ἀναποσπαστῶν ἀπ' ἀλλήλων. Θὰ ἴδωμεν, πόσον τοῦτο ἀληθεύει.

Τὸ κύριον ὄμωσ καὶ συνηθέστερον παρ' ἡμῶν ὄνομα *Βλάχοι*¹ ἐκτείνε-

¹ Ἐν βιβλίῳ του ὁ JOBAN ERDELIANOBIĆ ἐν *Srpska Kraljevska Akademija, Filozofski i Filoloski spisi*, 19, Beograd, 1935, σ. 55, 57, 289 σημ. 4, 304-5, 335 ἐξ., 333 σημ. 3, 350 ἐξ., μάλιστα δὲ σ. 321 ἐξ. λαβῶν ἐκ τῶν Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium παραθέτει τοὺς ἐξῆς τύπους τοῦ ὀνόματος ἀνήκοντας εἰς τοὺς αἰῶνας 14-18, ἂν μαντεύω καλῶς: Olahy, Olahi, Ollachi, Wolachi, Valachi (σ. 57), Wolaky, Wlachi, Wlahi, Vlachy, Vlachi, Vlaci, Blaci, (ὡς σύνθετον δὲ ἐκ τοῦ [Μαυρο-] Mauro-Vlachi) Morlachi, Murlachi, Morlacchi, Murlacchi (καὶ ἐν. Morlacus, Morlacco). Βεβαίως ἐμεσολάβησεν ὁ τύπος Moro-Wlachi (= Maurowlachi). Ἐν σ. 327₂ κεῖται «Morlachi, chioè Latini peri», ὃ ἐστὶ μεταφράσις τοῦ τοῦ IB' αἰῶνος «hoc est nigri Latini», παρὰ JIRECEK, Die Wlachen und Maurowlachen in den Denkm. von Ragusa, σ. 13, ἐν ᾧ ὁ IORGA, Introduction à la connaissance de la Roumanie et des Roumains, σ. 20, δέχεται ὡς πρῶτον συνθετικὸν τὸ mare καὶ μεταφράζει «Valaques maritimes». Πρβλ. καὶ AMANTON, Οἱ βόρ. γείτ. τῆς Ἑλλ. σ. 208. *Byzantion*, 1, σ. 682, 2, σ. 532. Ὁ φίλος κ. H. Grégoire μοι ἐσημείωσε, ὅτι «ἐν τῇ Chanson de Roland, ἀνακτέα εἰς τὸν χρόνον 1084-1085, ἐν τέλει τοῦ στίχου 3224 οἱ Βλάχοι λέγονται Blos, ὅπερ συνηγεῖ ἡ ὁμοιοκαταληκτεῖ πρὸς τὸ Esclavoz τοῦ ἐπομένου στίχου» ἀλλ' ἂν τις νομίση, ὅτι ἔνεκα τῆς ὁμοιοκαταληξίας ἐτέθη τὸ ο εἰς τὸ ὄνομα, ἀφ' οὗ τὰ λατινικὰ κείμενα λέγουσι Blaci, παρὰ Villehardouin δὲ κεῖται Blas, ὑπενθυμίζομεν, ὅτι τὸ φωνήεν ο ἀπαντᾷ συχνά εἰς τὸν σλαυικὸν τύπον τοῦ ὀνόματος ἦτοι εἰς τὴν πολωνικὴν κλπ.». Πρβλ. RÖSLER, Romän. Studien, Leipzig, 1871, σ. 80. PHILIPPIDE, Originea Romînilor, 1, 1923, σ. 832. WEIGAND, *V. Jahresber. der Inst. für Rumän. Sprache*, 1898, σ. 149 (Μογλενά) Ρωσσ. Voloch. Παρὰ ΣΑΘΑΙ· Μνημ. Ἑλλην. Ἱστορ. 6, 1884, σ. 35, 1 ἔχομεν τὸν τύπον Ulachi. Ὅτι τὸ ὄνομα Β(α)λάχος δὲν εἶναι σλαυικόν, ἅτε παλαιότερον τῆς καθόδου τῶν Σλαύων, θὰ φανῇ περαιτέρω. ΤΟΥΝΟΥΣΑΗ, Ἱστορ. τῆς Βλαχίας, 1806, 5, 7 ἐξ. 11. Ὁ τύπος Βλάχος ἀντὶ τοῦ πιθανῶς παλαιότερου *Βαλάχος προέκυψεν ἴσως ἐν Ἑλλάδι ἦτοι κατὰ τὸν φωνητικὸν νόμον τοῦ Kretschmer περὶ ἀποβολῆς τοῦ ἀτόνου ἐκ δύο ὁμοίων φωνηέντων ἐκατέρωθεν ὕψου ἢ ἔρρινου (GLOTTA, I, 36. ΧΑΤΖΙΑΚΙΣ, Ἀθηνᾶ, 22, 253), π. χ. σκυλλί-σκλί, κελύφι-κλύφι, τυλίγω-τλίγω, κοιλιὰ-κλιά, θηλειὰ-θλειά, φιλειὰ (φιλεύω)-φλειά, σκ(ε)λλίδι, κ(ου)λούρα, παρ(α)θαλαμίδι, ἀκ(ου)-λουθῶ κλπ. Θὰ εἶχε δὲ συντελεσθῆ ἡ μορφή Βλάχος κατὰ τὸν I' αἰῶνα (976), ὅτε μνημονεύεται τὸ πρῶτον Κεδρ. II, 435' ὥστε τὸ Βλάχος διεδόθη ἐν τῇ Βαλκανικῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ παρεμorfώθη ἀπομακρυνθὲν ὑπὸ Σλαύων. Οἱ Σλαῦοι τῆς Σερβίας καλοῦσι τοὺς νοτ. Βλάχους Τσιντσάρους. Ἐριθμοῦντο δὲ ἐν τῇ παλαιᾷ Σερβίᾳ κατὰ τὴν Σερβικὴν ἀπογραφήν τοῦ 1863 εἰς 122,593 ψυχάς. Ubicini, Les Serbes de Turquie, Paris, 1865 σ. 35 ἐξ. Πρβλ. σ. 18., 30, 102.

ται εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὴν Βλαχίαν τῆς Ρουμανίας, εἰς τὴν Γερμανίαν (Walachen Γερμ.), ἔνθα ὀνομάζουσι τὴν βόρειον κυρίως Ἰταλίαν Welsch(land) καὶ μέρος τῆς Ἑλβετίας τὴν Βαλαισίαν Wallis, (γαλλ. Vallais)¹, εἰς τὴν Γαλλίαν (Βόσγια) καὶ τὸ Βέλγιον, ἔνθα ἔχομεν τοὺς Wallons, πάντοτε εἰς τὰ ὄρια τῆς λατινικῆς γλώσσης ἢ τῶν θυγατέρων αὐτῆς², καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἔνθα ἔχομεν τὴν Οὐαλίαν (Wales) τῶν Welsh(men)³ εἰς τὰ ὄρια τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Πᾶσαι αὗται αἱ χῶραι διετέλεσαν ὑπήκοοι τοῦ παγκοσμίου κράτους τῆς Ρώμης, ὥστε ἐπιτρέπεται νὰ εἴπη τις, ὅτι τὸ ὄνομα τῶν Βλάχων καὶ ἡ ἔννοια αὐτοῦ, καλύπτουσα γενικῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐπιτοπίου χωρικοῦ, ἐμφανίζονται σύγχρονοι πρὸς τὸ κράτος ἐκεῖνο.

Ἄλλ' ἐντὸς τοῦ κράτους περιλαμβάνετο (30 π. Χ. -) καὶ ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Συρία, ἔνθα ἡ ἔπειτα διαδοθεῖσα Ἀραβικὴ γλῶσσα καλεῖ τὸν γεωργὸν *φελλάχον*. Ἡ λέξις αὕτη *fellāh* δηλοῖ ἐν τῇ Ἀραβικῇ τὸν γεωργὸν καὶ εἶναι κανονικὸς ἀραβικὸς σχηματισμὸς ἐκ τοῦ ῥήματος *falaha*=σχιζεῖν, ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, γεωργεῖν. Εὑρεται δὲ τὸ ῥῆμα ἐν τῇ ἀρχικῇ ἐννοίᾳ «σχιζεῖν» ἤδη εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑβραϊκὴν, ὥστε εἶναι κοινὸν εἰς τὰς σημιτικὰς γλώσσας. Ἡ ἀρχαία αἰγυπτιακὴ γλῶσσα οὐδὲν ἀντίστοιχον ἔχει, οὔτε ἡ Κοπτικὴ⁴.

¹ ANCEL, Géographie des frontières, 1938, σ. 54, 109, 114, 139.

² Πρβλ. VENDRYES, Le langage, ἐν *L'évolution de l'humanité*, σ. 310, 331 ἔξ. Τὸ Wallon πρβλ. πρὸς τὸ Wlahones, IORGA, *Gesch. d. rum. Volkes*, 1, σ. 153. αὐτ. σ. 215 Olaci.

³ BROCKHAUS, *Konversationslexicon*, ἐν λ. WACE-THOMPSON, *The nomads of the Balkans*, σ. 3. Κ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ, *Λεξικὸν ἐτυμολογικὸν τῆς Κουτσοβλαχικῆς γλώσσης*, σ. μγ'. ΕΥΛ. ΚΟΥΡΙΛΑ, ἔ. ἄ. σ. 76· πρβλ. MOMMSEN, *Gesam. Schrift*, V, 446, 449, 460 ἔξ.

⁴ Ταῦτα κατὰ φιλόφρονα ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Βερολίῳ καθηγητοῦ κ. Sethe. Ἀνάλογα ἔγραψε καὶ ὁ καθηγητὴς κ. Mittwoch. Πρὸς τούτους καὶ τὸν μεσολαβήσαντα ἐν Βερολίῳ συνάδελφόν μου κ. Ι. Καλιτσουνάκιν ἐκφράζω θερμὰς εὐχαριστίας. Ἄλλας τινὰς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος βλάχος ὄρα ἐν *Travaux de la III session du Congrès Internationale des Orientalistes*, II, 341· πρβλ. MARQUARDT, *Osteuropäische und Ostasiatische Streifzüge*, 1903, σ. 148. ΧΡΥΣΟΧΟΟΣ, ἔ. ἄ. σ. 13-4. ΚΟΥΡΙΛΑΣ, ἔ. ἄ. σ. 76 ἔξ. Σήμερον (ὄρα ΤΗ. CAPIDAN, *L'origine des Macédo roumains, une reponse à M. Kéramopoulos*, 1939, σ. 17, ὁ βιβλίον «ἀπαντᾷ» εἰς τὰ κύρια μέρη τῆς μελέτης μου, δημοσιευθέντα διὰ τῶν ἐφημερίδων) κρατεῖ ἐν Ρουμανίᾳ ἡ ἔξῃς ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος Βλάχος: ἐκ τῶν πολυαριθμῶν τῆς Γαλατίας Κελτικῶν ἔθνων, ἅτινα εἶχον ὑποταχθῆ ὅλα εἰς τὴν Ρώμην ὑπὸ τοῦ Καίσαρος (bel. gal. 6, 24. 7, 7) καὶ ἐξε-